

ב-ב גבי "יש נוחלין" נמי יש ליתן טעם למה פתח התנא לפרש תחילה את הרישא: כי מפרש עיקר נחלה ברישא.

אלא הכא — במשנתנו שהן הכנויים והן הידות הם איסורא דנפשיה — לפרוש כינויי ברישא, היות ופתח בהם התנא של המשנה! (1)

אלא היינו טעם שפירש התנא תחילה את הידות:

כי ידות הואיל ואתיין מדרשה חביבין ליה נידות הואיל והם באים מדרשת הכתובים, לכן חביבים הם לו להקדימם, שהידות אינם כתובים בהדיא בתורה, והם נלמדים ממה שאמרה תורה: איש כי יפליא לנדור נזיר להזיר לה, ומכפל הלשון "נזיר להזיר" נלמד דין הידות כמבואר בנדירים ג א.

ומקשינן: ואם כן ליפתח נמי בחון ברישא [אם חביבים הם לו, יפתח בהם את המשנה]!?

ומשנינן: תנא כי מתחיל, מתחיל בעיקר

קרבן, התנא פותח את המשנה בעיקר דין קרבן, כלומר: בעיקר הנזירות הכתובה בתורה ואינה צריכה דרשה ולימוד מיוחד, דקבלת נזירות גמורה היא, אלא שאמר בלשון כינוי — ודרך התנא היא לשנות תחילה את הדברים הפשוטים והידועים. (2)

ומכל מקום לענין פירושי [לפרש מה הן ידות ומה הן כינויין], מפרש התנא את הידות ברישא, כי יש לו בהם חביבות מפני שהם באים מדרשה.

שנינו במשנה: האומר אהא הרי זה נזיר:

ומקשינן: והרי כשאמר "אהא" אין מדבריו הוכחה ברורה שכוונתו לנזירות, שהרי דילמא: אהא בתענית קאמר, ואם כן לא היה לו להיות נזיר, שהרי אין זה "יד מוכיח"!!

אמר שמואל: משנתנו עוסקת כגון שהיה נזיר עובר לפניו. (3)

לימא (4) האם אכן קסבר שמואל: ידיים שאינן מוכיחות בבירור שהכוונה היא

שאר המשניות איסורי דרבנן הם, ואם כן ודאי איסור זה עדיף! ומכח זה ביאר ביאור אחר בגמרא.

1. נתבאר על פי התוספות; ולפי זה משמע, שאם אין סיבה לפרש בתחילה את הסיפא, מן הראוי לפרש תחילה את הרישא; ואולם לשון הגמרא לעיל "אלא לעולם תני הכי ותני הכי", וכן ממה שהוצרכה הגמרא ליתן טעם גבי בהמה וגבי נחלה למה פתח התנא לפרש את הרישא משמע לא כן, וראה בהגהות הגאון רבי אלעזר משה.

2. ר"ן נדרים ב ב.

3. הקשו בשם הגר"ז: אם כן למה במי שאמר: "אהא נזיק", הוצרכה המשנה לדין כינויים, והרי כשאמר "אהא נזיק" אין זה פחות ממי שאמר "אהא" לבד והיה נזיר עובר לפניו שהוא מועיל מדין "יד"!!

ותירץ: היות ואמר "נזיק" אחר מילת "אהא", נמצא שבשעת אמירת "אהא" עדיין לא היתה כאן הוכחה ש"אהא נזיר", ולכן אינו נזיר.

4. א. ביארו התוספות ש"לימא" האמור כאן אינו ככלל הש"ס שמסיקה הגמרא לבסוף לא כן,

אבל כשאין הנזיר עובר לפניו, אמרינן: דילמא "אהא בתענית" קאמר, כלומר: ו"ידים שאין מוכיחות" הן, ולכן אינו נזיר.

ומקשינן: ולמה הוא נזיר אף שהיה נזיר עובר לפניו, והרי דילמא [שמא] לפוטרו מן קרבנותיו — של אותו נזיר העובר לפניו — קאמר?! (6)

ומשינינן: הכא במאי עסקינן: דקאמר הנודר בלבו שהוא רוצה להיות נזיר, ואף שקבלה בלב לנזירות אינה מועילה, שהרי נאמר בתורה "כי יפליא", מכל מקום כיון שנוזיר עובר לפניו וגם אמר "אהא" הרי זה נזיר.

ותמהינן: אי הכי — שבלבו קיבל על עצמו להיות נזיר — מאי למימרא [מה חידוש מחדשת לנו המשנה, והרי פשיטא היא]?!?

לנזירות לא הויין ידים להועיל כאילו אמר את כל המשפט כולו?!?

שאם "ידים" הן, לא היה צריך לתרץ "כגון שהיה נזיר עובר לפניו", כי אף שמילת "אהא" אינה "יד מוכיח", מכל מקום יד שאינו מוכיח יש כאן, שמשמעות דבריו נוטים יותר לנזירות מאשר לתענית, (5) והיה לו להיות נזיר.

אמרי בני הישיבה:

אין ודאי [אכן כן], בזמן שנוזיר עובר לפניו ליכא לספקי במילתא אחרינא [כשהנזיר עובר לפניו אין להסתפק בדבריו שמא לא לנזיר נתכוין], כלומר: אכן שמואל סובר "ידים שאין מוכיחות לא הויין ידים", ולכן אינו נזיר אלא כשנזיר עובר לפניו, כי אז הן ידים מוכיחות, שהרי אין להבין כוונתו באופן אחר מאשר לנזירות.

לשונו אכן משמע לנזירות, אלא שאינו "מוכיח" כן, אבל בלא זה אין כאן יד לנזירות כלל.

6. א. יכול אדם לקבל על עצמו להביא קרבנותיו של נזיר וכמו שמבואר במשנה לקמן יא ב שיכול אדם לומר "הרי עלי לגלח נזיר", דהיינו להביא קרבנות של נזיר, ולא דוקא קרבנות של נזיר, שהרי בגמרא לרמן ג ב מבואר, שיכול אדם לקבל על עצמו להביא את קרבנותיו של מצורע.

ב. יש לפרש את קושיית הגמרא בשלשה אופנים:

האחד: מנין שאדם זה נתכוין לנזירות כלל. השני: אין כאן ביטוי שפתים כי אין זה "יד", היות ואין במשמעות לשונו נזירות יותר מאשר קרבנות.

השלישי: אף ש"יד" יש כאן, "יד מוכיח" אין

אלא כן הוא אף לפי המסקנא שסובר שמואל: ידים שאין מוכיחות הויין ידים.

ב. יש מאחרוני זמננו שכתבו לפרש, שקושיית הגמרא "ודילמא אהא בתענית קאמר" אינה קושיית הגמרא, אלא מדברי שמואל עצמו הן [וכמו שמצינו בכמה מקומות], שאם לא כן האיך מקשינן על שמואל "לימא קסבר שמואל וכו'", והרי אף המקשה עצמו סבר כן, שאם לא כן מאי מקשה?!?

5. והטעם הוא משום דלשון אהא משמע שיחול לאלתר, ורק בנזירות "ראוי לחול לאלתר אפילו אכל ושתה יין כל היום מחצי היום ואילך יכול להיות נזיר, מן אשר] קבלת תענית, דאם אכל כבר לא יוכל להתענות עד למחר".

והוצרכו התוספות לבאר כן, משום שהנידון של "ידים שאין מוכיחות" הוא בלשון שפשטות

וכדתניא:

כתיב: "זה אלי ואנוהו", מה תלמוד לומר: "ואנוהו": אתנאה לפניו במצוות —

כיצד: אעשה לפניו פוכה נאה, לולב נאה, ציצית נאה, אכתוב לפניו ספר תורה נאה ואכרכנו בשיראין [בגדי משי] נאים.

אמר תירץ שמואל: משנתנו עוסקת בכגון שהיה תפוס בשערו בשעה שאמר "אהא נאה", ומשמע: אהא נאה במצוה התלויה בשיער, דהיינו נזירות.⁽⁹⁾

ומקשינן: ואמאי "נאה", וכי למה קוראת המשנה את הנזיר "נאה"?!?

הא מילתא דעבירה היא [נזירות דבר של

ומשנינן: מכל מקום חידוש יש בדבר, כי מהו דתימא [שמא תאמר]: בעינן פיו ולבו שוין, כלומר: הייתי אומר כיון שמשלשנו שאמר בפיו אין הוכחה, נמצא שאין כאן דיבור, ולענין נזיר הרי צריך שיאמר בפיו וגם יחשוב בלבו.

קא משמע לן משנתנו שהוא נזיר, כי באופן זה, מחשבתו שחשב בלבו הרי היא מגלה על פיו, ונמצא כאילו שאמר בפיו מלבד מחשבתו בלבו, והרי "פיו ולבו שוין".

שנינו במשנה: האומר אהא הרי זה נזיר, או "אהא נאה":

ומקשינן: וכי למה כשאמר "אהא נאה" הרי זה נזיר, כי ודילמא לא נתכוין להתנאות במצות נזירות,⁽⁷⁾ אלא כוונתו היתה ש"אנאה לפניו בשאר מצוות"⁽⁸⁾ —

כאן.

ולשון התוספות הוא: "ודילמא לפוטרו מקרבנותיו המוטלין עליו להביא כשישלים נזירותו, ולא נתכוין כלל לקבל על עצמו נזירות", ומשמע קצת מלשונם כאופן הראשון בביאור הקושיא.

7. נתבאר על פי התוספות; ונראה מדבריהם ש"אהא נאה" אין הכוונה להתנאות בגידול שער דוקא, אלא להתנאות במצות נזירות, [ומיהו לא נתבאר בדבריהם מה הוא החפצא של המצוה בנזיר ששייך בו נזיר], וראה במפרש, וראה ב"ארזי הלבנון" אות כא.

ולפי ביאורם צריך לומר שלרווחא דמילתא הביאה הגמרא את הברייתא ד"זה אלי ואנוהו", שהרי גם בלאו הכי תיקשי מהיכי תיתי שמתכוין הוא להתנאות במצות נזירות יותר מאשר בשאר מצוות.

8. אף כאן יש לפרש ככל הפירושים שנזכרו בהערה לעיל, ולשון התוספות משמע, שהקושיא היא משום שהוא ספק גמור, ולא משום שאין כאן "יד" או "יד מוכיח".

9. ביארו התוספות: אבל אם אינו תפוס בשערו, אפילו אם היה נזיר עובר לפניו, כיון שאמר דיבור שלם "אהא נאה", וכשאינו תפוס בשערו אף על פי שנזיר עובר לפניו, עדיין משתמע מדבריו נזיר בשאר מצוות כמו בנזירות.

ולעיל גבי "אהא", שמקשה הגמרא: "ודילמא אהא בתענית קאמר", אי אפשר לתרץ שהיה תפוס בשערו ולא היה נזיר עובר לפניו, כי לשונו משתמע לתענית אפילו אם היה תפוס בשערו, כל עוד אין נזיר עובר לפניו.

ובזה מתיישב לשון המשנה: "האומר אהא נאה הרי זה נזיר, או אהא נאה", שלכאורה תמוה

[היות וצריך הוא – כשנטמא – לסתור את ימי נזירותו שכבר מנה קודם שנטמא, ולהתחיל למנותה מחדש], דהרי אמר רחמנא: "וכי ימות מת עליו וגו'. והימים הראשונים יפלו כי טמא נזרו" –

לכן: התם הוא – גבי נזיר טמא – כיון שהוא חושש⁽²⁾ דילמא מתוך שארכו לו הימים אתי למיעבר על נזירותיה [שמא יעבור על נזרו], לכן תוהה הוא על שקיבל

עבירה היא], ואיך אמרינן ליה נאה [איך אנו קוראים אותו "נאה"]?!⁽¹⁰⁾

ג-א ומשינן: איין, אכן מן הראוי לקרותו "נאה", כי איין זו עבירה –

דאפילו לרבי אלעזר הקפר, דאמר: נזיר חוטא הוא –

הני מילי גבי נזיר טמא, דאיירי דבעי מיסתר

2. א. משמעות לשון הגמרא לפי פשוטה [ולא על דרך שנתבאר בפנים] היא: שבנזיר טמא אנו חוששים שמא יעבור על נזירותו ולכן חוטא הוא; אלא שהתוספות לא פירשו את הגמרא כפשוטה, וכנראה הוקשה להם, כיון שהפסוק הרי עוסק במי שמת עלין מת בפתע פתאם, והוא היה אנוס בדבר, אם כן אי אפשר לקרותו חוטא ואף שיש לחוש שמא יעבור על נזירותו, כי מה היה לו לעשות.

ופירשו התוספות: "אבל נזיר טמא רחמנא קרייה חוטא, לפי שהוא סותר את נזרו, וצריך לחזור לנזירותו, וכבד בעיניו המעשה ותוהה על הראשונות", ועל דרך פירושם נתבאר בפנים שהוא חושש שמא יעבור על נזרו, וראה "ארזי הלבנון" אות כז.

ואולם לא ביארו התוספות מה בכך שהוא תוהה על הראשונות, וכנראה כוונתם למה שאמרו לקמן ד ב, "אמר שמעון הצדיק – שהיה כהן גדול – מימי לא אכלתי אשם נזיר טמא", ופירשו שם התוספות: "אשם נזיר היה קשה בעיניו לאוכלו לפי שאינו בא אלא בנזיר שנטמא, וכיון שנטמא היה דואג פן מתחרט על נדרו שהימים הראשונים נופלין, ומביא חולין בעזרה", וראה מה שנתבאר שם בהערה באריכות.

ב. תמהו התוספות: דבעלמא אייתי לרבי

למה חילק אותם התנא, והרי שתיהן מדין "ידות" הן?! ולפי זה מבואר, כי איין דינם שוה, שהאומר: "אהא" אינו נזיר אלא דוקא בנזיר עובר לפניו, ואילו "אהא נאה" אינו נזיר אלא בדוקא שהיה תפוס בשערו, עד כאן תוכן דבריהם.

ומה שכתבו התוספות בלשונם "דהכא דבור שלם קאמר אהא נאה" ומשמע שאינו "יד" אינו מוכן, שרי זה סותר את סוף דבריהם שכתבו ד"אהא נאה" הוא מדין "ידות", ואם כן אינו דיבור שלם.

10. ברא"ש מבואר, שקושיית הגמרא היתה על פי המשנה בנדרים ט א: "כנדרי רשעים נדר, בנזיר", והיינו שאם היה נזיר עובר לפניו, ואמר: "כנדרי רשעים הריני" הרי הוא נזיר משום שהרשעים דרכם לידור בנזירות.

1. דברי רבי אלעזר הקפר הם בברייתא שהובאה בגמרא לקמן יט א: רבי אלעזר הקפר ברבי אומר: מה תלמוד לומר בקרבן נזיר טמא: "[ועשה הכהן אחד לחטאת ואחד לעולה] וכפר עליו מאשר חטא על הנפש", וכי באיזו נפש חטא זה, אלא שציער עצמו מן היין, וקל וחומר ומה זה שלא ציער עצמו אלא מן היין נקרא חוטא, המצער עצמו מכל דבר [שמקבל עליו תענית] על אחת כמה וכמה.